

KREDITNI RIZIK U HRVATSKOM BANKARSKOM SEKTORU: KORONA-KRIZA U FOKUSU

Galić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:069526>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**KREDITNI RIZIK U HRVATSKOM
BANKARSKOM SEKTORU: KORONA-KRIZA U
FOKUSU**

Mentor:
Izv. prof. dr. sc. Ana Kundid Novokmet

Student:
Kristina Galić

Split, kolovoz, 2021. godine

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Definicija problema istraživanja.....	1
1.2. Ciljevi rada.....	1
1.3. Metode rada.....	2
1.4. Struktura rada.....	2
2. OSNOVNA POLAZIŠTA UPRAVLJANJA KREDITNIM RIZIKOM U BANKAMA	3
2.1. Pojmovno definiranje i vrste kreditnog rizika.....	3
2.2. Osnovna načela upravljanja kreditnim rizikom u bankama.....	5
3. HRVATSKI BANKARSKI SEKTOR: RAZVOJ I STANJE	8
3.1. Pozicioniranje banaka u finansijskom sustavu Hrvatske.....	8
3.2. Povijesni razvoj i buduća perspektiva hrvatskog bankarskog sektora.....	9
4. UTJECAJ KORONA-KRIZE NA KREDITNI RIZIK U HRVATSKOM BANKARSKOM SEKTORU	14
4.1. Bankarski sektor u kontekstu korona-krize.....	14
4.2. Pokazatelji kreditne aktivnosti tijekom pandemije koronavirusa.....	16
4.3. Kvaliteta kredita i kreditni rizik u hrvatskom bankarskom sektoru tijekom pandemije koronavirusa.....	20
5. ZAKLJUČAK	22
LITERATURA	23
POPIS SLIKA I TABLICA	26
SAŽETAK	27
SUMMARY	28

1. UVOD

1.1. Definicija problema istraživanja

Kroz ovaj rad analizirat će se kako je pandemija koronavirusa utjecala na kvalitetu kredita i kreditni rizik u hrvatskom bankarskom sektoru. Naime, negativne društvene i ekonomske posljedice pandemije očituju se u poslovanju svih sektora gospodarstva, pa tako i u financijskom sektoru. Za očekivati je kako će nestabilnosti u gospodarskom okruženju uzrokovati porast loših kredita, odnosno kredita koje banka neće moći naplatiti od svojih dužnika. To se, naravno, ne odnosi na sve sektore, ali je činjenica kako se većina gospodarskih grana susrela sa velikim zastojsima i problemima u poslovanju. Nadalje, neizvjesnost zbog pandemije se preljeva i na pojedince, odnosno stanovništvo. Mnogi strepe od gubitka radnog mjesta ili smanjivanja plaća. Shodno tome, realno je očekivati kako će ekonomski agenti s mnogo više opreza donositi financijske odluke, a samim time i smanjiti potražnju za kreditima, dok se, s druge strane, očekuje rast kreditnog rizika za odobrene kredite stanovništvu, ali i drugim sektorima dužnika. Ukoliko bi se kreditni rizik materijalizirao, banke bi se morale fokusirati na poboljšanje rezultata poslovanja te provoditi ispravke vrijednosti velikog broja loših zajmova i premještati dužnike u više rizične skupine, ovisno o periodu u kojem nisu izvršili svoje obveze.

Glavno pitanje je kako će se i koliko kreditni rizik promijeniti. Na to utječu mnogi čimbenici, a nastavak širenje virusa i trajanje pandemije duže od očekivanog ne potiču optimizam. U nastavku rada istražiti će se jesu li se navedena očekivanja ispunila ili se kroz pandemijsku godinu nastavio trend smanjenja kreditnog rizika. Obzirom na navedeno definira se sljedeći **problem istraživanja: utvrditi promjenu u razini kreditnog rizika u hrvatskom bankarskom sektoru uslijed gospodarske korona-krize te način upravljanja kreditnim rizikom u danim okolnostima.**

1.2. Ciljevi rada

Na temelju ranije definiranog problema istraživanja izvode se ciljevi rada. Utvrdit će se kreditni rizik u hrvatskom bankarskom sektoru, zatim kako mjere koje su poduzete u pandemiji utječu na upravljanje kreditnim rizikom te kako banke u izazovnim vremenima uspijevaju kontrolirati kreditni rizik. Ukratko, osnovni **ciljevi rada su donijeti zaključak o tome koliko se razina kreditnog rizika u hrvatskom bankarskom sektoru promijenila**

zbog korona-krize, kako banke njime upravljaju te koliko je u tome važna uloga vlade i mjera pomoći koje je provela.

1.3. Metode rada

U svrhu pisanja ovog rada korištene su različite znanstvene metode. Metoda analize je korištena za donošenje zaključaka na temelju relevantnih podataka iz navedene literature. Metoda sinteze omogućila je povezivanje osnovnih teorijskih stajališta, podataka i procesa u smislenu cjelinu. Induktivnom metodom doneseni su zaključci na temelju pojedinačnih činjenica, a metodom dedukcije izvedeni su konkretni zaključci iz općih stavova. Metoda deskripcije upotrijebljena je za opisivanje i objašnjavanje pojmova, te njihovih empirijskih odnosa i veza. Metode kompilacije i komparacije korištene su prilikom preuzimanja tuđih opažanja i spoznaja te njihovom usporedbom u svrhu donošenja novih, vlastitih zaključaka o problemu. Metodom klasifikacije omogućena je raščlamba općih pojmova na zasebne pojmove u kategorije. Kroz rad se proteže studija slučaja koja sagledava najvažnije aspekte utjecaja određene situacije na pojedinca, organizaciju ili čitavu zajednicu. U ovom kontekstu studija slučaja se odnosi na utjecaj korona-krize na bankarski sektor. Upotrijebljene su i statističke metode pomoću kojih se na temelju manjeg uzorka zaključuje o promjenama u cijeloj populaciji.

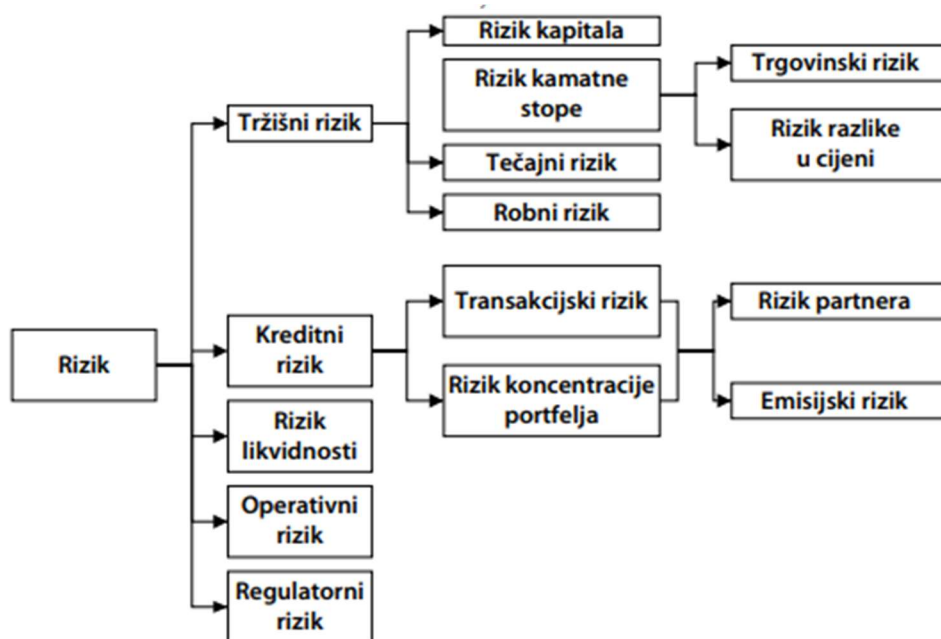
1.4. Struktura rada

Završni rad sastoji se od pet cjelina. Nakon uvoda, drugi dio rada odnosi se na osnovne definicije i pobliže objašnjavanje samog koncepta kreditnog rizika. Treći dio odnosi se povijesni razvoj i promjene koje su zahvatile hrvatski bankarski sektor, ali i na očekivane izazove koje donosi budućnost. U četvrtom dijelu detaljno je obrađena osnovna problematika rada. Opisano je stanje u gospodarstvu tokom pandemije i analiza hrvatskog bankarskog sektora za vrijeme pandemije. Rad završava zaključnim razmatranjima.

2. OSNOVNA POLAZIŠTA UPRAVLJANJA KREDITNIM RIZIKOM U BANKAMA

2.1. Pojmovno definiranje i vrste kreditnog rizika

U svom poslovanju banke se susreću sa različitim rizicima, a osnovni je problem što se istovremeno susreću sa više njih u istom financijskom proizvodu. Povezanost i vrste bankovnih rizika prikazane su slikom 1.

Slika 1: Podjela bankovnih rizika

Izvor: Gregurek, M., Vidaković, N. (2011). Bankarsko poslovanje, str. 361.

Ipak, kreditni rizik je temeljni rizik u cjelokupnom bankarskom poslovanju. „Kreditni rizik je vjerojatnost zakašnjelog, nepotpunog ili ukupnog izostanka naplate potraživanja (plaćanja glavnice i/ili kamata) uslijed slabljenja kreditne sposobnosti dužnika.“¹ Jednostavnije rečeno, to je vjerojatnost da dužnik neće vratiti sredstva dogovorenom dinamikom i u dogovorenom iznosu. „Kreditni rizik znači da se plaćanje može odgoditi ili u konačnici uopće ne ostvariti što, s druge strane, stvara probleme u novčanim tokovima i utječe na likvidnost banke.“² Kreditni rizik predstavlja temelj poslovanja kreditne institucije, a Hrvatska narodna banka ga

¹ Rose, P. S. (2003) Menadžment komercijalnih banaka, MATE, Zagreb (poglavlje 16) u Kundid Novokmet A. 5. predavanje: Upravljanje kreditnim rizikom (I): identifikacija i mjerenje rizika, Ekonomski fakultet Split, nastavni materijali za kolegij Bankovni menadžment 2020/2021, str. 2.

² Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006). Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: Pristupi za ocjenu organizacije upravljanja rizicima i izloženosti financijskom riziku. Zagreb: Mate, str. 135.

definira kao „rizik gubitka zbog neispunjavanja dužnikove novčane obveze prema kreditnoj instituciji.“³

Svaki novi kredit kojeg banka odobri znači potencijalno i rast kreditnog rizika ukoliko zajmoprimac ne bude u mogućnosti vraćati primljeni zajam, a glavni problem je što banka ne može predvidjeti koliko odobrenih kredit neće biti vraćeno. Kreditni rizik, kao oblik financijskog rizika, iznimno je važan jer svaki nenaplaćeni zajam znači umanjeње računa dobiti i gubitka za takve zajmove kroz rezervacije za dane, a ne naplaćene kredite, te shodno tomu banke njemu posvećuju najviše pozornosti.⁴

Kreditni rizik može se javiti kod više vrsta financijske imovine dužničko – vjerovničkog karaktera. Pri tom se razlikuju:

- rizik dužnika (rizik koji se odnosi na kredite; vjerojatnost da dužnik neće otplatiti kamatu ili glavicu vjerovniku prema ugovorenom roku i prema određenoj dinamici)
- rizik emitenta (rizik koji se odnosi na dužničke vrijednosne papire; vjerojatnost kako emitent dužničke vrijednosnice neće podmiriti svoje obveze prema investitoru).

Može se govoriti i o riziku pojedinog vjerovnika, sustavnom riziku, riziku zemlje i riziku pojedinog sektora.⁵

Osnovni razlog postojanja kreditnog rizika je asimetrija informacija. **Asimetrija informacija** je situacija u kojoj jedna strana ima više saznanja od druge, što utječe na donošenje odluke o provođenju transakcije. Tako se kod banaka na strani aktive, gdje se nalaze dani krediti, javlja upravo problem kreditnog rizika iz razloga što banka ne može sa sigurnošću znati hoće li klijent uredno vraćati zajam. Asimetrija se može očitovati kroz **nepovoljnu selekcija** koja se javlja prije same transakcije jer klijenti s većim rizikom aktivnije traže kredite i shodno tomu zajmodavac može krivo odabrati kome će isplatiti sredstva ili odlučiti ne dati zajam nikome, iako postoje poduzeća sa dobrim kreditnim rejtingom. Drugi uzrok asimetrije informacija poznat je kao **moralni hazard**. On se javlja nakon obavljene transakcije i uključuje sve rizične odluke i pothvate zajmoprimca koji mogu ugroziti vraćanje kredita.

³ HNB (2017.): Odluka o upravljanju rizicima, [Internet], dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203, str. 7. [29.4.2021]

⁴ Gregurek, M., Vidaković, N. (2011). Bankarsko poslovanje. RRiF, Zagreb, str. 211.

⁵ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: Pristupi za ocjenu organizacije upravljanja rizicima i izloženosti financijskom riziku, Mate, Zagreb, str. 226.

2.2. Osnovna načela upravljanja kreditnim rizikom u bankama

„Zbog potencijalno značajnog utjecaja kreditnog rizika važno je provoditi obuhvatnu procjenu sposobnosti banke za procjenom, vođenjem, nadzorom, odobravanjem i naplatom kredita, predujmova, jamstava i drugih kreditnih sredstava.“⁶ Kako bi se rizikom upravljalo potrebno ga je identificirati kroz kreditnu analizu. Kreditna analiza može poslužiti određivanju kreditne sposobnost i boniteta tražitelja kredita. Predstavlja temelj za razvrstavanje klijenata u rizične skupine što može pomoći određivanju premije za kreditni rizik i cijene bankovnih kredita. Kreditna analiza klasificira se u četiri pristupa:⁷

1. tradicionalni - analiza komitenata kroz 6K analizu,
2. statički pristup – analiza povijesnih izvješća s naglaskom na likvidnost,
3. moderni (dinamički pristup): analiza tijeka gotovine te
4. vrlo moderan pristup: credit soring, primjerice Altmanov „Z-score“ i Argentijev „A-score“.

Nakon uspješne identifikacije poduzimaju se daljnji koraci u upravljanju kreditnim rizikom. Banke kreditni rizik mogu ograničiti koristeći se kamatnom stopom. Rizičnijim klijentima će odobriti kredit uz višu kamatnu stopu, međutim ta kamatna stopa neće rasti u nedogled. Ukoliko se utvrdi da klijent nije sposoban vraćati zajam banka mu neće odobriti kredit bez obzira na visinu kamatne stope koju je on spreman prihvatiti. Banke imaju optimalnu kamatnu stopu iznad koje odbijaju davati kredite smatrajući klijente koji su na njih spremni pristati visokorizičnima.

Prilikom odobravanja zajma poduzeću, kreditor se mora uvjeriti kako će isti biti i vraćen. Kod odobravanja zajmova poduzećima nakon provedene analize financijskog položaja, profitabilnosti, industrije u kojoj poduzeće posluje, kreditor može postaviti uvjete kreditiranja koji će biti drugačiji od traženog i često sadržavati kreditne kovenante. Kreditni kovenant je zapravo uvjet u ugovoru u kreditu, obveznici ili drugom dužničkom instrumentu preko kojeg se od dužnika zahtjeva obavljanje pojedinih aktivnosti ili mu se zabranjuje poduzimanje određenih aktivnosti, ali može i ograničavati dužnika u aktivnostima ako su ispunjeni

⁶ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: Pristupi za ocjenu organizacije upravljanja rizicima i izloženosti financijskom riziku, Mate, Zagreb, str. 136.

⁷ Rose, P. S. (2003) Menadžment komercijalnih banaka, Zagreb, Mate (poglavlje 16) u Kundid Novokmet A. 5. predavanje: Upravljanje kreditnim rizikom (I): identifikacija i mjerenje rizika, Ekonomski fakultet Split, nastavni materijali za kolegij Bankovni menadžment 2020/2021, str. 13

određeni preduvjeti. Oni su sastavni dio gotovo svih ugovora o kreditnim aranžmanima i služe očuvanju potraživanja i kolaterala. S druge strane, omogućavaju da aktivnost dužnika ostane jednaka kroz cijelo razdoblje kreditnog odnosa. Kreditni kovenanti se dijele na financijske i nefinancijske. Financijski kovenanti se deriviraju iz financijskih pokazatelja baziranih na bilanci te računu dobiti i gubitka. U tablici 1 u nastavku su prikazani neki od glavnih i najčešće korištenih financijskih kreditnih konvenata.

Tablica 1: Financijski kreditni kovenanti

FINANCIJSKI KOVENANTI	OBJAŠNENJE
Minimalna vrijednost pokazatelja EBITDA (EBITDA= dobit prije kamatnih troškova, poreza na dobit, deprecijacije i amortizacije).	Pokazuje sposobnost poduzeća da servisira svoje dugove. Od ukupnog duga prema kreditorima, oduzme se raspoloživi novac te se dobiveni iznos podijeli s EBITDA.
Minimalna vrijednost pokazatelja koji se dobije dijeljenjem raspoloživog novčanog toka za otplatu duga te iznosa duga koji dospijeva na plaćanje u određenom razdoblju.	Također pokazuje sposobnost poduzeća da servisira svoje dugove. Obično se izračunava u obliku koeficijenta koji pokazuje odnos neto novčanog toka poduzeća tijekom određenog razdoblja raspoloživog za otplatu kreditnog zaduženja te potrebnog iznosa za servisiranje kreditnog zaduženja tijekom istog vremenskog razdoblja.
Maksimalna vrijednost pokazatelja „Ukupni dug“ u odnosu vrijednost vlasničkog kapitala (Pokazatelj zaduženosti).	Pokazuje omjer svih obveza poduzeća i vlasničkog kapitala.
Minimalna vrijednost radnog kapitala.	Minimalna vrijednost kreditnog kovenanta vezanog uz radni kapital jamči da će poduzeće voditi razborit bilančni menadžment i održavati adekvatnu fleksibilnost za zadovoljavanje potreba za novcem koje nastaju tijekom operativnog poslovanja.

Izvor: izrada studentice prema Brkan M., (2012.) Kreditni kovenanti-instrumenti zaštite za kreditora, smjernice održivog poslovanja za dužnika, str. 128.

Nefinancijski kovenanti se dijele na pozitivne ili afirmativne te negativne ili prohibitivne. Afirmativni sadrže odredbe prema kojima se od dužnika traži npr. periodična dostava financijskih izvještaja, plaćanje poreza i sl. Prohibitivni kovenanti ograničavaju poduzeće, odnosno ono bi za neke postupke treba dobiti odobrenje od kreditora⁸.

Kod odobravanja kredita poduzećima, ali i državi te ulaganje u obveznice, bankama je vrlo važan kreditni rejting. Kreditni rejting je „ocjena određene agencije za kreditni rejting u

⁸ Brkan M., (2012.) Kreditni kovenanti-instrumenti zaštite za kreditora, smjernice održivog poslovanja za dužnika, str. 127-128.

pogledu sposobnosti i spremnosti dužnika (vlade, poduzeća) da u potpunosti i unutar utvrđenih rokova ispuni svoje financijske obveze.“⁹ Agencije određuju rejting na temelju analize kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja iz internih i vanjskih izvora. Visok kreditni rejting označava visoku kreditnu sposobnost i omogućuje jeftinije zaduživanje, dok kreditorima daje sigurnost kako će dug biti i naplaćen.

Nadalje, za procjenu kreditnog rizika važna je već spomenuta metodologija koja se naziva credit scoring¹⁰. Ona uključuje primjenu statističkih metoda za predviđanje vjerojatnosti da će novi ili postojeći dužnik postati neuredan kod podmirivanja svojih obveza kreditoru. Koristi se za odobravanje kredita fizičkim i pravnim osobama. Kod analize se koriste povijesni podaci kako bi se utvrdile karakteristike tražitelja kredita te se više bodova daje onim tražiteljima kredita koji su redovni prilikom otplate od onih koji to nisu. Najčešće statističke metode koje se koriste u ovoj analizi su: model linearne vrijednosti, logit modeli, probit modeli, diskriminantna analiza i neuronske mreže. Credit scoring metodologija donosi različite prednosti poput skraćivanja kreditnog procesa što implicira smanjenje troškova i rast zadovoljstva klijenata, zatim visok stupanj objektivnosti kod provođenja analize i vrlo preciznu procjenu kreditne sposobnosti tražitelja kredita.

Osim navedenog, kao dodatnu garanciju vraćanja kredita banka može zatražiti jamca. „Jamac je osoba (pravna ili fizička) koja jamči povrat kredita. To znači da osoba koja je jamac mora jamčiti da će (jamac) otplaćivati kredit ako izvorni klijent za to više nije sposoban. Jamac je osoba koja je voljna preuzeti rizik otplate na sebe ako izvorni klijent više ne može otplaćivati kredit.“¹¹

⁹ Ćurak, M., (2021.): Tržište kapitala. Tržište obveznica, Ekonomski fakultet Split, nastavni materijal za predmet Financijske institucije i tržišta za akad. god. 2020./2021., str. 31

¹⁰ Kukuljan, V. (2010). Uporaba Credit scoring metodologije u domaćim bankama. Računovodstvo, revizija i financije, br, 11, str. 121-122.

¹¹ Gregurek M., Vidaković, N., (2011.), Bankarsko poslovanje, RRiF, Zagreb, str. 368.

3. HRVATSKI BANKARSKI SEKTOR: RAZVOJ I STANJE

3.1. Pozicioniranje banaka u financijskom sustavu Hrvatske

„Financijski sustav čini veću ili manju cjelinu različitih institucija, instrumenata i mehanizama posredstvom kojih se osigurava financiranje gospodarstva.“¹² U post-tranzicijskom periodu u Hrvatskoj je primjetan pad udjela banaka i rast udjela ostalih financijskih posrednika kao što su osiguravajuća društva, leasing društva, investicijski i mirovinski fondovi.¹³ Međutim, financijski sustav Hrvatske i dalje je bankocentričan, što znači kako je u financiranju građana i gospodarskih subjekata najznačajnije neizravno financiranje uz posredovanje financijskih institucija, a najvećim dijelom upravo banaka.

Dokaz ovoga je činjenica kako su mala, a posebno srednje velika poduzeća ovisna o bankama prilikom financiranja. U 2006. mala poduzeća imala su 58% vlastitog financiranja, dok je 42% dužničkih izvora. Od cjelokupnog iznosa vanjskog zaduživanja 24% se odnosilo na kredite banaka. Srednje velika poduzeća imala su 55% tuđeg financiranja, a od toga je 33% bankovnih kredita, dok se ostatak odnosi na leasing, zajmova dobavljača i ostale izvore.¹⁴

U domaćem gospodarstvu banke su vrlo bitne na različitim područjima djelovanja. Tako banke prikupljaju financijska sredstva i u obliku kredita ih pozajmljuju stanovništvu, ali i pravnim osobama te institucionalnim sektorima. Na novčanom tržištu banke i međusobno pozajmljuju sredstva radi upravljanja likvidnošću. Nadalje, na deviznom tržištu spajaju domaću potražnju za inozemnom valutom i inozemnu potražnju za domaćom valutom trgujući devizama sa fizičkim i pravnim osobama.¹⁵ Cjelokupno gospodarstvo kao glavni izvor financiranja vidi upravo banke te su one „žila kucavica“ hrvatskog financijskog sustava.

Sukladno Zakonu o kreditnim institucijama¹⁶ u Republici Hrvatskoj se kreditne institucije mogu osnovati kao banke, štedne banke ili stambene štedionice. Danas u Hrvatskoj posluje 20 banka i 3 stambene štedionice. Od ostalih kreditnih institucija djeluje Hrvatska banka za

¹² Pojatina, D. (2000.), Tržište kapitala, Ekonomski fakultet Split, Split, str. 47.

¹³ Šubić, R. (2009). Uloga stranih banaka u okrupnjavanju bankovne industrije. Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues, 22(2), str. 309.

¹⁴ Kundid, A. (2012). Mala poduzeća, velike banke i nepremostive razlike u kreditnom odnosu: istina, mit li izazov, Ekonomski fakultet Split, Split, str. 2.

¹⁵ HNB (2015), Financijski sustav RH, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/uloge-i-suradnja/financijski-sustav-rh>, [25.6.2021.]

¹⁶ Narodne novine (2020): Zakon o kreditnim institucijama, NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/2020, na snazi od 29.12. 2020., Narodne novine d.d., Zagreb

obnovu i razvitak koja posluje u skladu sa Zakonom o Hrvatskoj banci za obnovu i razvitak. U svim navedenim institucijama angažirano je približno 60 milijardi kuna kapitala¹⁷.

Upravo je visoka kapitaliziranost jedna od najvažnijih karakteristika hrvatskih banaka i u tom segmentu su među pet najboljih bankarskih sektora u Europi¹⁸. Važnost kapitala očituje se u zaštiti deponenata i vjerovnika banke u slučajevima krize kada se banke susreću sa gubitcima. Tada banke sa velikim količinama kapitala jamče sigurnost i time utječu na stabilnost cijelog financijskog sustava. Visoka stopa kapitaliziranosti omogućuje bankama bolje podnošenje gubitaka uslijed rasta kreditnog rizika. Rizik bi smanjio njihovu likvidnost i financijske rezultate, ali zbog velike količine kapitala banke su solventne i mogu garantirati klijentima za njihove depozite, odnosno da će odobriti kredite na zahtjev u bilo kojem trenutku. Razmatranje kapitaliziranosti bitno je i u nastavku rada u kontekstu korona-krize.

3.2. Povijesni razvoj i buduća perspektiva hrvatskog bankarskog sektora

Bankarsko poslovanje u Hrvatskoj je prisutno od 13. stoljeća, poglavito u Dubrovniku, a banke su u Hrvatskoj značajnije prisutne od 19. stoljeća¹⁹. Financijska tržišta se u međuvremenu susreću sa značajnim inovacijama, što je snažno utjecalo na bankarstvo čije se poslovanje promijenilo gotovo iz temelja. Snažniji tehnološki napredak i optimizacija zakonske regulative potaknuli su rast konkurencije između banaka i nebankovnih institucija, dok je razvoj međunarodnih tržišta omogućio bankama širi pristup izvorima financiranja. Kao rezultat promjena, tradicionalni bankarski poslovi prikupljanja depozita i odobravanja kredita postali su samo jedan dio bankarskog poslovanja. Nove bankovne usluge odnose se na trgovanje na financijskim tržištima te ostvarivanje prihoda na temelju naknada, što sve više čini osnovu ostvarivanja profita banaka. Isto tako, inovacije su povećale tržišnu orijentiranost i utrživost bankovne imovine kroz zamjenu i prodaju kredita.²⁰ U kontekstu hrvatskog bankarstva najznačajnije promjene u novije vrijeme vidljive su u pogledu promjene strukture vlasništva, koncentracije banaka, ali i kreditnog rizika te imovine banaka.

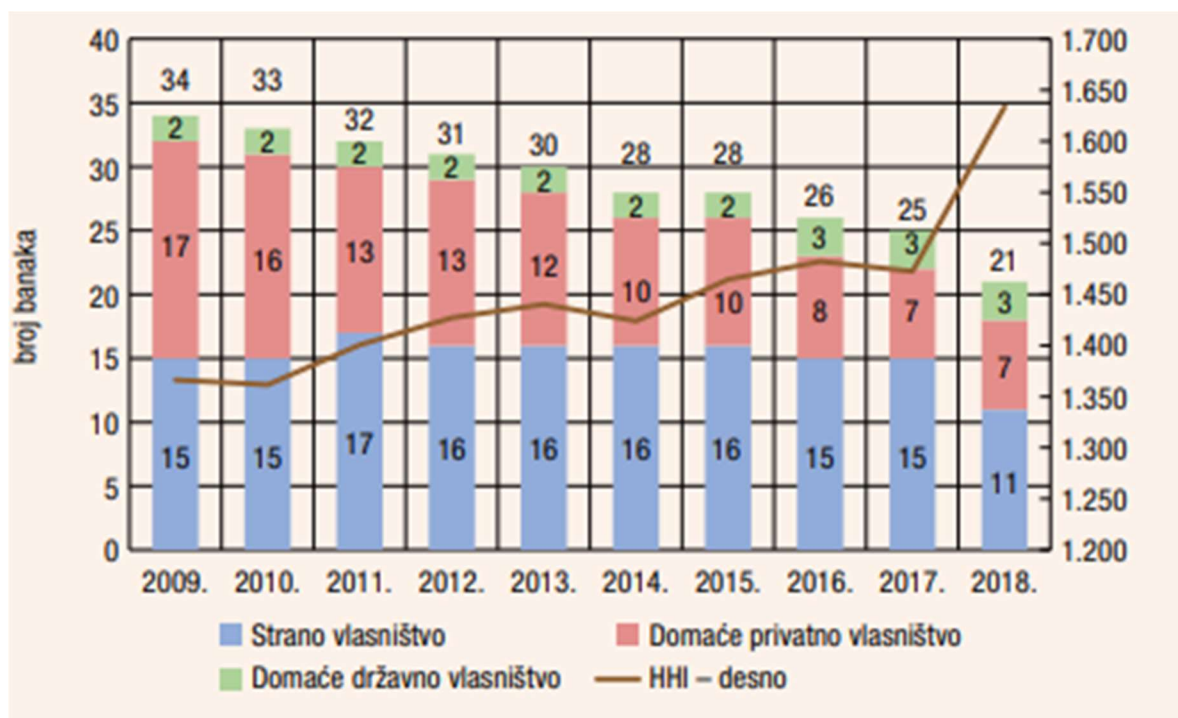
¹⁷ Hrvatska udruga banaka (n.d.): O bankarstvu u RH, [Internet], dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/o-bankarstvu-u-rh>, [29.4.2021.]

¹⁸ Hrvatska udruga banaka (n.d.): O bankarstvu u RH, [Internet], dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/o-bankarstvu-u-rh>, [29.4.2021.]

¹⁹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2021.): Banka, [Internet], dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5713>, [25.7.2021.]

²⁰ Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: Pristupi za ocjenu organizacije upravljanja rizicima i izloženosti financijskom riziku, Zagreb: Mate

Promatra li se struktura bankovnog sustava, kroz posljednjih par godina vidljiv je trend smanjivanja broja kreditnih institucija u Hrvatskoj. Oslanjajući se na informacije iz Biltena o bankama²¹ kojeg je HNB izdao 2019. godine, vidljive su promjene u najvažnijim pokazateljima bankovne aktivnosti. Uočljiv je snažan proces konsolidacije bankarskog sustava, posebice u 2018. Te godine dogodila su se dva izlaska iz sustava kroz stečaj i likvidaciju, te tri pripajanja od kojeg je najznačajnije pripajanje Splitske banke OTB banci Hrvatska u prosincu 2018. U biltenu se navodi: „Pripajanje je ublažilo stopu rasta imovine banaka i utjecalo na poslovne rezultate za 2018., kao i na pokazatelje adekvatnosti kapitala. Ipak, ti utjecaji nisu bili veliki, a svi ključni pokazatelji i nadalje upućuju na sigurno i stabilno poslovanje bankovnog sustava.“²²

Slika 2: Broj banaka i Herfindhal-Hirschmanov indeks (HHI) za imovinu banaka

Izvor: HNB (2019.): Bilten o bankama, godina 19, broj 32, str. 7

Na Slici 2 prikazano je kretanje Herfindahl-Hirschmanovog indeksa koncentracije banaka u razdoblju od 2009. do 2018. Kretanje indeksa imalo je većinom uzlazni trend, uz blagi pad na prijelazu iz 2013. na 2014. godine. Najveći rast zabilježen je upravo 2018. godine kada je iznosio 1634. Iako mu je vrijednost značajno povećana, i dalje pokazuje umjerenu

²¹ HNB (2019.): Bilten o bankama, godina 19, broj 32, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, [28.4.2021.]

²² HNB (2019.): Bilten o bankama, godina 19, broj 32, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, [28.6.2021.]

koncentriranost tržišta jer se nalazi unutar raspona od 1500 do 2500. Raspon od 1 do 1500 ukazuje na slabo koncentrirano tržište, a raspon od 1500 do 2500 na umjerenu koncentraciju, dok raspon između 2500 i 10000 na visoko koncentrirano tržište.²³ Na kraju 2020. HHI indeks iznosio je 1620,96. Na slici je vidljiv i trend smanjenja broja banaka. U manje od 10 godina njihov broj se smanjio sa 34 na 21. To je utjecalo na pokazatelje koncentracije bankarskog sustava koji su porasli, te prvih 5 banaka ima udio od 81,4% u ukupnoj imovini, a ranije je taj udio oscilirao oko 75%.²⁴ Također, izražena je dominacija banaka u stranom vlasništvu. Od ukupno 21 banke u 2018., 11 je bilo u stranom vlasništvu. U zadnjem kvartalu 2020. one u ukupnoj imovini imaju udio od čak 90,65%. Najveći udio imovine imaju talijanske banke (48,9%), zatim austrijske banke (29,9%), a udio domaćih banaka je tek 9,8%. Zanimljiv je podatak kako je i prije deset godina, odnosno 2011. udio stranih banaka također iznosio preko 90%²⁵ iz čega vidimo kako je dominacija stranog vlasništva konstantna u hrvatskom bankarskom sustavu.

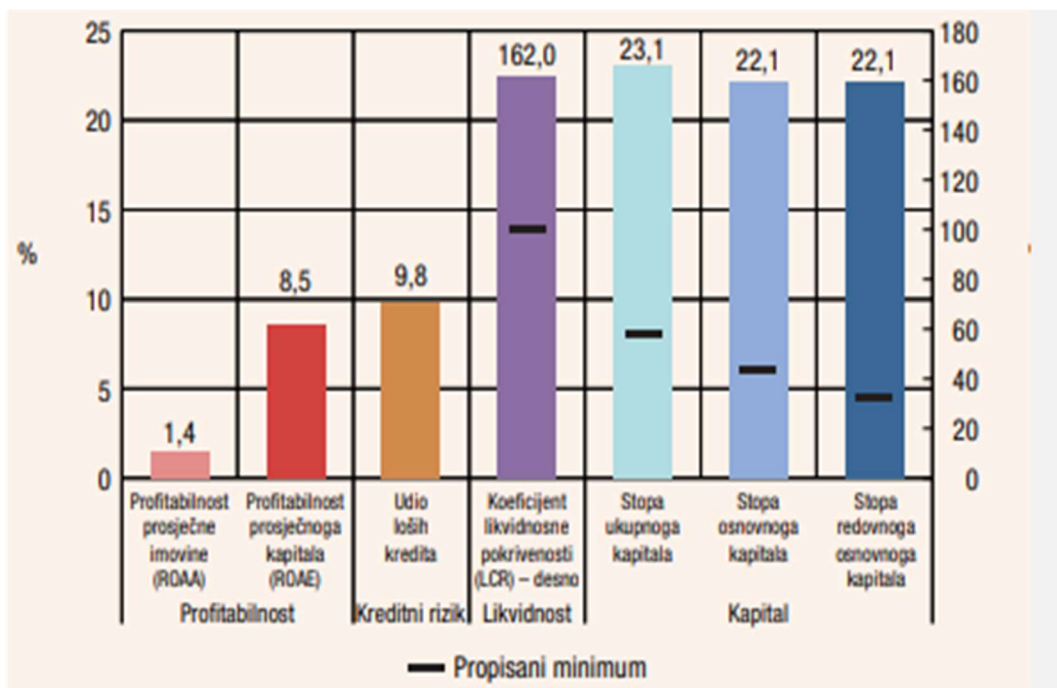
Na slici 3 je vidljivo kako je postotak loših kredita, a time donekle i kreditni rizik iznosio 9,8%, a to je smanjenje u odnosu na 2017., kada je postotak loših kredita bio preko 11%.²⁶

²³ CFI (n.d.): Herfindahl-Hirschman Index (HHI): How to assess the degree of market concentration in an industry, [Internet], dostupno na: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/finance/herfindahl-hirschman-index-hhi/>, [30.7.2021.]

²⁴ HNB (2018): Bilten o bankama, godina 18, broj 31, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7>, [28.4.2021]

²⁵ HNB (2012.): Bilten o bankama, godina 12, broj 24, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121696/hbilten-o-bankama-24.pdf/8b9315e2-c425-4cdc-9882-035aa41f1391>, [28.4.2021.]

²⁶ HNB (2018): Bilten o bankama, godina 18, broj 31, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7>, [28.4.2021]

Slika 3: Ključni pokazatelji poslovanja banaka na dan 31. prosinca 2018.

Izvor: HNB (2019): Bilten o bankama, godina 19, broj 32, str. 30

Imovina banaka je 2018. imala porast od 4,4%, što je najveći rast još od 2011. kada je iznosio 4,1%. Značajan rast bilježe domaći depoziti što prati jačanje kreditne aktivnosti, posebno kroz gotovinske nenamjenske kredite stanovništvu. Gledajući strukturu imovine „porasla je važnost visoko likvidnih stavki, osobito gotovine i depozita kod središnje banke, kao i ulaganja u dug domaće središnje države.“²⁷

U 2020. godini, imovina banaka je porasla čak 7,3% te iznosi 462,5 milijardi kuna. Najviše je rasla likvidna imovina i dani krediti. Istu godinu kreditne institucije su zaključile uz dobit od 2,7 milijardi kuna što je za **53,1% manje** od dobiti koja je ostvarena u 2019. godini. Na pad je najviše utjecalo povećanje troškova uslijed umanjavanja vrijednosti kredita. Shodno tomu, smanjeni su pokazatelji profitabilnosti, ROA sa 1,45 na 0,6%, te ROE sa 9,8% na 4,4%. Sve institucije su zadovoljavale minimalno propisan zahtjev likvidnosti te je koeficijent likvidne pokrivenosti u prosincu 2020. iznosio 181,9%. Stopa adekvatnosti kapitala iznosi približno 25% što čini hrvatski bankarski sustav jednim od deset najbolje kapitaliziranih bankarskih sustava na globalnoj razini. Iz tog razloga banke su u mogućnosti odobravati kredite projektima za koje procjene kako bi trebali biti uspješni. Zanimljiva je i činjenica kako su za

²⁷ HNB (2019): Bilten o bankama, godina 19, broj 32, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, [28.4.2021]

vrijeme globalne krize 2008. hrvatske banke bile među rijetkima u Europi kojima nije bila potrebna državna pomoć. Sve navedeno pokazuje izrazitu stabilnost hrvatskog bankarskog sustava koji je sposoban odgovoriti na neočekivane izazove.²⁸

Osim prošlih događaja, izrazito je važno promotriti one koje nosi budućnost. Na početku poglavlja naglašeno je koliko su inovacije utjecale na poslovanje banaka, međutim tu nije kraj. Tehnologija i dalje napreduje i postavlja nove izazove pred banke. Online bankarstvo više nije novost i poprima sve veći značaj. Osim sa online plaćanjem, banke se susreću i sa online odobravanjem kredita. Novost je to na koju banke moraju spremno odgovoriti odgovarajućom tehnologijom, procedurama i adekvatnim osobljem.

Za Hrvatsku je nedvojbeno najveća i najvažnija promjena koja će se dogoditi u bliskoj budućnosti uvođenje eura kao službene valute. Očekuje se kako će Hrvatska ući u eurozonu 2023. To će imati mnoge prednosti, prvenstveno u vidu smanjenja troškova refinanciranja javnog duga pošto je Hrvatska visoko eurizirana zemlja sa velikim udjelom javnog duga u proračunu. Uz to, uvođenje eura bi značilo i potpuno uklanjanje valutnog rizika što bi direktno utjecalo i na nestajanje valutno induciranog kreditnog rizika koji se odnosi na euro. To će za banke značiti smanjenje kredita sa valutnom klauzulom u eurima s obzirom da on postaje domaća valuta, a to direktno utječe na smanjenje rizika prilikom kreditiranja. Ujedno će porasti i konkurentnost domaćeg gospodarstva jer će kamatne stope biti na sličnim razinama kao i u ostatku europodručja.²⁹ Negativna strana za banke biti će gubitak prihoda od konverzije valuta, odnosno od prometa na deviznom tržištu kuna/euro.

²⁸ HNB (2021.): Ukupna dobit banaka u 2020. manja za 53,1 posto u odnosu na 2019., [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/ukupna-dobit-banaka-u-2020-manja-za-53-1-posto-u-odnosu-na-2019>, [28.6.2021]

²⁹ Orlović Z. (2018): Ulazak Hrvatske u Ekonomsku i monetarnu uniju, [Internet], dostupno na: <http://finance.hr/ulazak-hrvatske-ekonomsku-monetarnu-uniju/>, [28.6.2021]

4. UTJECAJ KORONA-KRIZE NA KREDITNI RIZIK U HRVATSKOM BANKARSKOM SEKTORU

4.1. Bankarski sektor u kontekstu korona-krize

Pojava koronavirusa uzdrmala je cijeli svijet i drastično utjecala na život, ali i poslovanje. Epidemija je krenula već krajem 2019. u Kini i vrlo brzo je poprimila globalne razmjere. Hrvatska se susrela sa virusom u prvom dijelu 2020. godine. Prvi pozitivan slučaj zabilježen je krajem veljače. Do tada se gospodarska aktivnost odvijala bez većih smetnji. Pojava prvog slučaja označila je početak borbe s virusom, a 11. ožujka i službeno je proglašena epidemija na teritoriju Republike Hrvatske³⁰. Postupno se obustavljao rad većine djelatnosti što je uzrokovalo ekonomsku neizvjesnost. Šok koji je prouzrokovala pandemija je egzogen, odnosno glavni izvor recesije bio je izvan gospodarstva. Utjecaj krize prvo se osjetio u potrošnji koja je u prvoj polovini 2020. naglo pala zbog oštrih mjera zatvaranja i rasta averzije prema riziku, a značajno je pogođen i sektor usluga zbog smanjenja potražnje i uvedenih ograničenja. Zbog toga je realni BDP za cijelu godinu pao za 6,6% u Europskoj uniji te je imao negativan predznak te je iznosio oko -12%. Prema podacima HNB-a³¹ u Hrvatskoj je BDP pao za 8%. Što se tiče inflacije, ona se u EU 2020. godine smanjila sa 1,2%, koliko je iznosila 2019., na 0,3% u 2020. što je posljedica pada cijene energije i usporene inflacije cijena prehrambenih proizvoda. U Hrvatskoj je inflacija u 2020. iznosila tek 0,1%. Stopa nezaposlenosti porasla je na 8,4%, no rast je manji nego u prethodnim recesijama prvenstveno zbog pravodobnog odgovora vlada država europodručja. U Hrvatskoj je stopa nezaposlenosti nešto niža i iznosila je 7,5%.³²

U svemu tome ni bankarski sektor nije prošao neokrznut. Kao što je prethodno navedeno, banke su ostvarile dobit, ali je ona drastično smanjena u odnosu na 2019. godinu. Tijekom godine u Hrvatskoj je zabilježen rast zaduživanja nefinancijskog sektora kod banaka, dok su kamatne stope na kredite ostale relativno stabilne, odnosno i dalje na vrlo niskim razinama.³³

³⁰ Wikipedija (n.d.): Pandemija korona virusa u Hrvatskoj, [Internet], dostupno na: https://hr.wikipedia.org/wiki/Pandemija_koronavirusa_u_Hrvatskoj_2020 [28.6.2021.]

³¹ HNB (2021.): Glavni makroekonomski indikatori, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>, [27.6.2021.]

³² ECB (2021.): Ukratko o protekloj godini, [Internet], dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020-4960fb81ae.hr.html#toc3>, [28.6.2021.]

³³ 12. HNB (2020): Financijska stabilnost, godina 12, broj 21, [Internet] dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/3393533/h-fs-21.pdf/c28f38eb-4789-ce51-bb7a-c95144e00187>, str. 20. i 33. [28.6.2021.]

S druge strane, kreditni standardi banaka, odnosno kriteriji odobravanja kredita poduzećima su pooštreni u drugoj polovici 2020., što je posljedica rasta percepcije rizika.³⁴

Brojne fizičke i pravne osobe suočene sa smanjenjem prihoda završavaju u poteškoćama za vraćanje kredita koje su podizali uoči trenutne krize.³⁵ Sukladno tome, Ministarstvo financija i Hrvatska narodna banka donijele su gospodarske mjere koje se odnose na poslovanje banaka s ciljem pomoći građanima i poduzećima³⁶:

- U svrhu očuvanja financijske stabilnosti i likvidnosti čimbenika gospodarstva u Republici Hrvatskoj, kreditne institucije će u svojim pravnim aktima usvojiti odluku prema kojoj neće poduzimati mjere prisilne naplate (ovrha, aktiviranje instrumenata osiguranja) radi naplate duga svojih dužnika (fizičkih i pravnih osoba) koji u tri mjeseca uzastopno počevši od travnja 2020. godine ne podmire tri rate/anuiteta svojih kreditnih obveza, pod uvjetom da time kao vjerovnici nisu dovedeni u neravnopravan položaj u odnosu na druge vjerovnike.
- Kreditne institucije će savjesno i urgentno razmatrati i odobravati zahtjeve klijenata (građana i poduzetnika) za odgodom plaćanja na rok od najmanje tri mjeseca, a čiji je bonitet ozbiljno narušen u postojećim okolnostima uslijed gubitka ili smanjenja stalnih izvora prihoda, te u korist poduzetnika čiji je prihod bitno umanjen u odnosu na ukupan prihod u prethodnom razdoblju.
- Kreditne institucije će za vrijeme odgode plaćanja obračunavati isključivo redovno ugovorene kamate bez dodatnih naknada.
- Za uspjeh mjera koje se očekuju od kreditnih institucija bit će važno osigurati solidarnost drugih grupa vjerovnika, kako bi se osigurala pomoć građanima i poduzetnicima koji su u postojećim okolnostima doista ekonomski pogođeni.

Osim navedenih mjera Ministarstva i HNB-a, banke su poduzele još neke mjere kako bi pomogle građanima i pravnim osobama³⁷. To uključuje odgodu plaćanja kreditnih obveza u trajanju do 6. mjeseci te pripremanje vlastitih sustava za zaprimanje zahtjeva građana u

³⁴ HNB (2020): Financijska stabilnost, godina 12, broj 21, [Internet] dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/3393533/h-fs-21.pdf/c28f38eb-4789-ce51-bb7a-e95144e00187>, [28.6.2021.]

³⁵ Dumančić, L. R., Bogdan, Ž., & Krištić, I. R. (2020). Utjecaj COVID-19 krize na hrvatsko gospodarstvo. Tradicionalni skup Hrvatskog društva ekonomista u Opatiji-objavljena poglavlja, 28, str. 154.

³⁶ Hrvatska udruga banaka (n.d.): COVID 19 - Aktualne informacije, savjeti i uloga banaka, [Internet], dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/covid-19-aktualne-informacije-savjeti-i-uloga-banaka>, [27.6.2021.]

³⁷ Hrvatska udruga banaka (n.d.): COVID 19 - Aktualne informacije, savjeti i uloga banaka, [Internet], dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/covid-19-aktualne-informacije-savjeti-i-uloga-banaka>, [27.6.2021.]

skladu sa situacijom. Mjere za pravne osobe uključuju mogućnost odgode plaćanja kreditnih obveza, odobravanje kredita za očuvanje financijske likvidnosti i reprogram kredita.

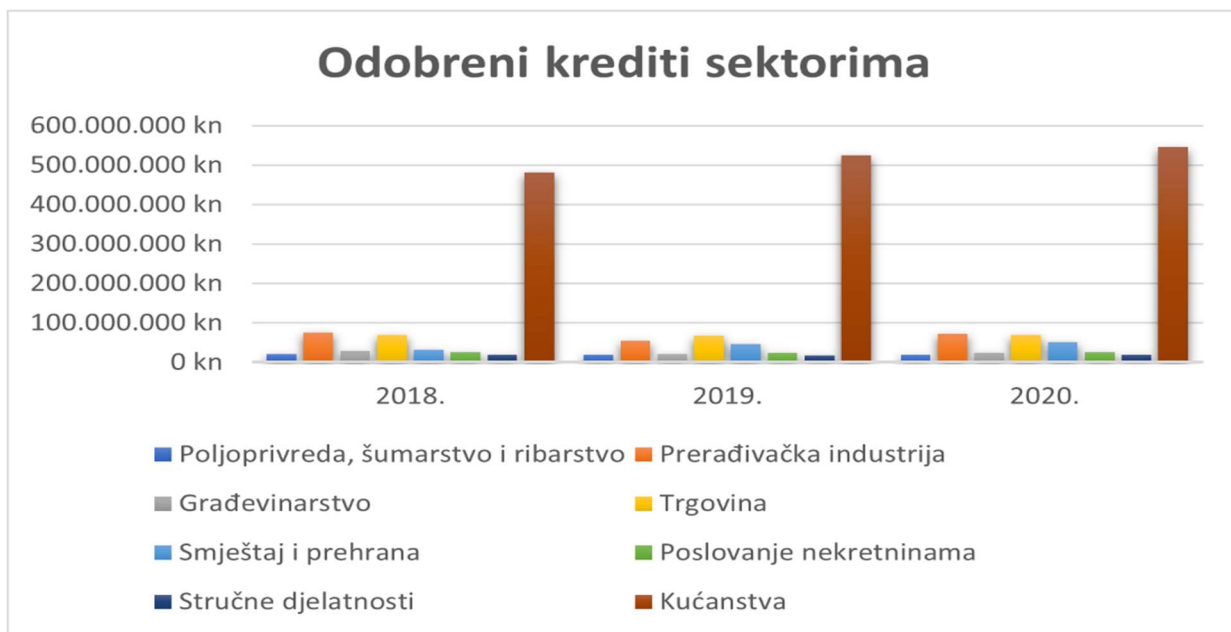
4.2. Pokazatelji kreditne aktivnosti tijekom pandemije koronavirusa

Kreditna aktivnost se može mjeriti na nekoliko načina: preko ukupnih plasmana u bilancama banaka, preko stanja kredita po pojedinim sektorima, zatim preko iznosa novoodobrenih kredita i uz pomoć obračuna kreditnih transakcija. Uzevši u obzir sve navedene načine mjerenja nameće se samo jedan zaključak, a to je da su u početku krize banke uspjele zadržati kreditnu aktivnost približno jednaku predpandemijskom razdoblju, a u nekim tržišnim segmentima je kreditni rast ubrzan. U Hrvatskoj je jedan od karakterističnih trendova krize uzrokovane pandemijom povećanje količine kredita. Usporedbom dinamike rasta kredita u EU sa rastom u Hrvatskoj vidljivo je kako se Hrvatska nalazi u vrhu distribucije stopa rasta kredita i kućanstvima i poduzećima, dok su kamate zadržane na niskim razinama kao da je već uveden euro.³⁸ Kroz cijelu 2020. struktura aktive banaka nije se mijenjala. Najveći udio činili su krediti sa 68,7%, zatim gotovina i depoziti kod HNB-a i banaka (13,7%), te vrijednosni papiri i derivati (10,3%).³⁹

Razlika u kreditiranju vidljiva je po sektorima. Činjenica je kako su određeni sektori, poput turizma, teže podnijeli udarac krize, dok su sektori poput građevinarstva manje osjetljivi. Shodno tomu nisu svi imali jednake potrebe za kreditiranjem.

³⁸ HUB_pregled_1/2021. (2021): Nastavak smanjenja dobiti banaka uz rast kredita, [Internet] dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/hub-pregled-12021-nastavak-smanjenja-dobiti-banaka-uz-rast-kredita>, str.2. [25.6.2021.]

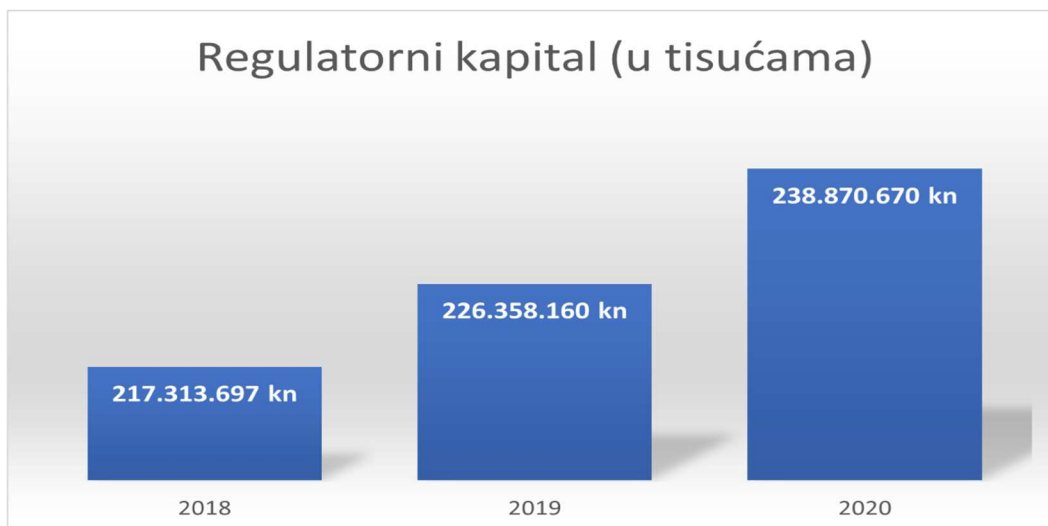
³⁹ HUB_pregled_1/2021. (2021): Nastavak smanjenja dobiti banaka uz rast kredita, [Internet] dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/hub-pregled-12021-nastavak-smanjenja-dobiti-banaka-uz-rast-kredita>, str.13. [25.6.2021.]

Slika 4: Odobreni krediti po sektorima

Izvor: izrada studentice prema HNB (2021): Tablica SV3 Kvaliteta kredita kreditnih institucija

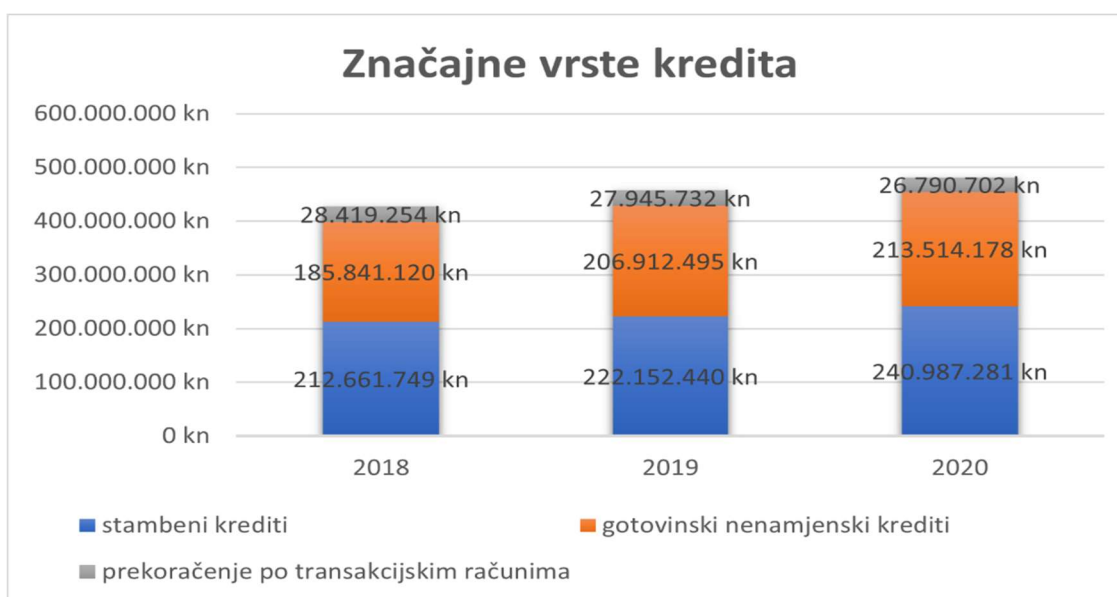
Na slici 4 prikazana je količina odobrenih kredita po odabranim sektorima za posljednje tri godine. Vidljivo je kako se nedvojbeno najveća količina kredita odobrava kućanstvima, zatim slijede prerađivačka industrija i trgovina. Kućanstvima je u pandemijskoj godini odobreno preko pola milijarde kuna kredita. Godinu prije iznos je bio približno jednak, dok u odnosu na 2018. se vidi prilično povećanje. Za prerađivačku industriju je također primjetan rast količine odobrenih kredita u 2020. godini, dok kod sektora trgovine kroz tri godine nema značajnih promjena i količina ostaje približno jednaka. Sektor smještaja i prehrane, koji je izrazito pogođen pandemijom, također bilježi porast kreditiranja za vrijeme korona-krize. Prikazani podaci navode na zaključak kako je pandemija, zbog obustavljanja gospodarske aktivnosti, uzrokovala porast potražnje za kreditima te kako su banke tu potražnju bile u mogućnosti zadovoljiti unatoč tomu što je kriza uzrokovala poremećaje i u bankarskom sektoru. Razlog takvoj situaciji je između ostalog, kao što je prije navedeno, visoka kapitaliziranost hrvatskih banaka.

Slika 5: Regulatorni kapital hrvatskih banaka

Izvor: izrada studentice prema HNB (2021): Tablica SV7 Regulatorni kapital i izloženost rizicima

Slika 5 prikazuje kretanje količine regulatornog kapitala kroz prethodne tri godine. Kroz taj period vidljiv je stalni porast količine kapitala. I dok je 2019. rast iznosio oko 9 milijardi kuna u odnosu na 2018., u 2020. kapital je porastao preko 12 milijardi kuna u odnosu na 2019. godinu. Jedan od čimbenika rasta je svakako i zadržavanje neto dobiti iz poslovanja 2019. Vidljivo je kako su banke i u razdoblju krize uspjele održati svoju stabilnost kroz visoku kapitaliziranost, što implicira pozitivnu percepciju javnosti i visoku razinu povjerenja u bankarski sektor.

Slika 6: Značajne vrste kredita

Izvor: izrada studentice prema HNB (2021): Tablica SV3 Kvaliteta kredita kreditnih institucija

Na slici 6 je prikazana količina kredita s obzirom na tri osnovne vrste: stambeni i gotovinski nenamjenski krediti te prekoračenja po transakcijskim računima. Vidljiv je nastavak rasta stambenih kredita. Nenamjenski krediti također bilježe rast, dok je prekoračenje po transakcijskim računima obilježio pad u 2020. u odnosu na 2019. godinu. Iz navedenih podataka da se zaključiti kako su banke povećavale iznos odobrenih kredita, iako je gospodarstvo u krizi te je rast kreditnog rizika bio vrlo izgledan.

Za potpuni pregled stanja važna je analiza udjela loših kredita. Analizom pretpandemijske godine i pandemijske dobiva se uvid u promjenu udjela loših kredita. U 2019. godini udio loših kredita u stambenim kreditima je kontinuirano padao i krajem godine iznosio je 3,73%. Kroz 2020. godinu situacija se preokrenula i udio loših kredita je rastao da bi krajem godine iznosio 4,17%. Što se tiče gotovinskih kredita, u 2020. godini značajno se pogoršao udio neprihodujućih kredita i krajem godine iznosio je preko 8%. Za usporedbu, krajem 2019. udio je bio 5,45%. Prekoračenja po transakcijskim računima bilježe sličan trend rasta te je udio loših krajem 2020. godine iznosio 7,21%. Detaljniji prikaz kretanja udjela u dvije posljednje godine prikazan je u tablici 2 gdje je vidljivo kretanje kroz tromjesečja.

Tablica 2: Udio loših kredita po vrstama kredita

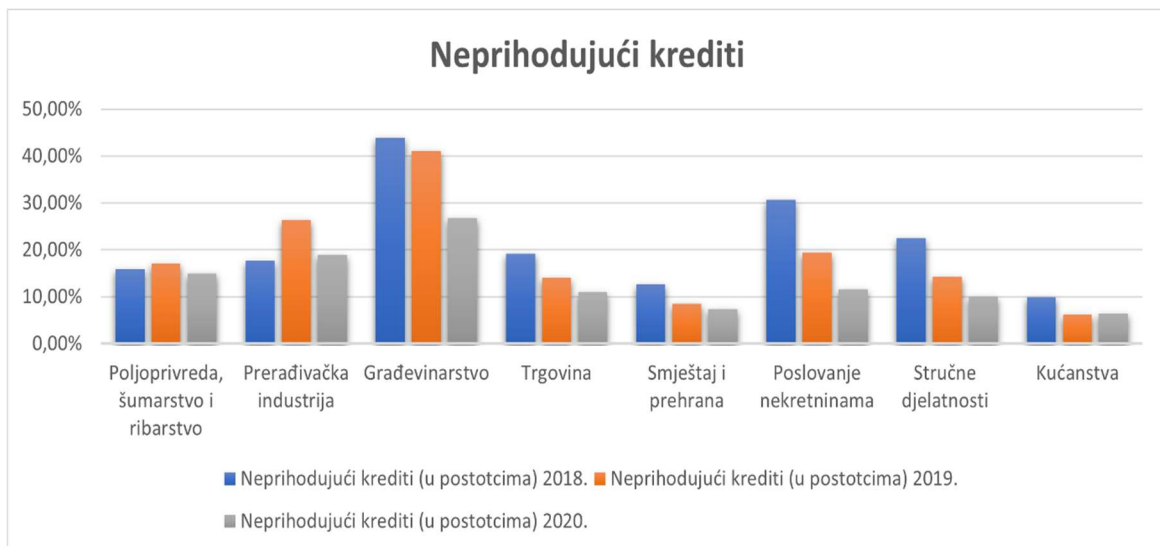
	Stambeni krediti	Gotovinski nenamjenski krediti	Prekoračenja po transakcijskim računima
1. Tromjesečje 2019.	4,76%	5,45%	5,84%
2. Tromjesečje 2019.	4,53%	5,41%	5,52%
3. Tromjesečje 2019.	4,31%	5,30%	5,85%
4. Tromjesečje 2019.	3,73%	5,45%	5,95%
1. Tromjesečje 2020.	3,61%	5,56%	5,62%
2. Tromjesečje 2020.	3,95%	6,71%	6,23%
3. Tromjesečje 2020.	4,00%	7,40%	6,14%
4. Tromjesečje 2020.	4,17%	8,28%	7,21%

Izvor: izrada studentice prema HNB (2021): Tablica SV3 Kvaliteta kredita kreditnih institucija

4.3. Kvaliteta kredita i kreditni rizik u hrvatskom bankarskom sektoru tijekom pandemije koronavirusa

Bankarski sektor suočen je sa velikim izazovima u pogledu svih rizika kojima se izlaže, međutim u fokusu je kreditni rizik. Prema navodima HNB-a⁴⁰, uočljivo je kako zaustavljanje gospodarskih aktivnosti i pad prihoda u stranoj valuti bi zbog neusklađenosti valutne strukture prihoda i kreditnih obveza prema bankama moglo povećati valutno induciran kreditni rizik. Tada bi u slučaju snažnije deprecijacije domaće valute kreditni rizik značajno porastao zbog toga što se dio potraživanja ne bi mogao naplatiti. Troškovi rezervacija i ispravaka vrijednosti zbog povećane izloženosti kreditnom riziku porasli su za 1%. Međutim, kvaliteta kreditnog portfelja u trenutku izbijanja krize bilježila je trend poboljšanja, a udio neprihodujućih kredita u ukupnim je bio na vrlo niskoj razini. Udio loših kredita kroz cijelu godinu varira od 5,3% do 5,5% što je manje u odnosu na predpandemijsku godinu kada je udio u određenim razdobljima bio i preko 7%.⁴¹

Pregledom po sektorima najjednostavnije je uočiti i utvrditi promjenu neprihodujućih kredita. Slika 7 prikazuje najznačajnije sektore i promjene u neprihodujućim kreditima od 2018. do 2020.

Slika 7: Neprihodujući krediti po sektorima

Izvor: izrada studentice prema HNB (2021): Tablica SV3- Kvaliteta kredita kreditnih institucija

⁴⁰ HNB (2020): Financijska stabilnost, godina 12, broj 21, [Internet] dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/3393533/h-fs-21.pdf/c28f38eb-4789-ce51-bb7a-e95144e00187>, str. 33, [28.6.2021]

⁴¹ HNB (2021): Tablica SV3 Kvaliteta kredita kreditnih institucija, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelj-poslovanja-kreditnih-institucija>, [15.5.2021]

Slika 7 jasno pokazuje kako u 2020. godini u gotovo svim sektorima neprihodujući krediti se nalaze na nižim razinama u odnosu na pretpandemijsku 2019. godinu. Jedino su kućanstva u istom razdoblju bila na gotovo istoj ili neznatno većoj razini. Ako se promatra količina neprihodujućih kredita, građevinski sektor prednjači. Udio loših kredita 2018. i 2019. godine u tom sektoru je iznosio preko 40%, a u 2020. je drastično smanjen na nešto manje od 30%, iako je to i dalje značajno više od svih promatranih područja. Najmanji udio bilježi sektor kućanstava koji kroz sve tri godine ne prelazi iznad 10%. Zanimljivo je da sektor smještaja i prehrane, na koji je kriza najviše utjecala, također nastavlja trend smanjenja udjela loših kredita.

Unatoč poboljšanju, prema navodima HNB-a⁴² u Hrvatskoj je kvaliteta kredita i dalje niža od europskog prosjeka, ali zbog iznadprosječne pokrivenosti neprihodujućih kredita (oko 70%) pritisak na regulatorni kapital ostaje umjeren. Isto tako prema HNB-u se navodi kako unatoč tomu što nije zabilježen rast neprihodujućih kredita, banke su već kroz ožujak 2020. prepoznale mogući rast kreditnog rizika te je zabilježen porast reklasifikacije izloženosti iz stadija 1 (instrumenti bez značajnog povećanja kreditnog rizika od početnog priznavanja) u stadij 2 (instrumenti sa značajnim povećanjem kreditnog rizika od početnog priznavanja). Do kraja svibnja izloženost je u 2 stadiju porasla za gotovo 11 milijardi kuna. Reklasifikacije u stadij 3 (instrumenti sa stvarno nastalim gubitkom) su i dalje vrlo niske.

⁴² HNB (2020): Financijska stabilnost, godina 12, broj 21, [Internet] dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/3393533/h-fs-21.pdf/c28f38eb-4789-ce51-bb7a-e95144e00187>, str. 41.

5. ZAKLJUČAK

Pandemija koronavirusa izbila je nenadano i postala glavna tema na globalnoj razini. Utjecaj virusa na zdravlje nacija, ali i utjecaj gospodarske krize koju je virus izazvao još će se dugo osjećati. Radi zaštite zdravlja ograničilo se kretanje i rad gotovo svih djelatnosti, a gospodarstvo je bilo pred potpunim zastojem. U takvoj situaciji banke su odigrale jako važnu ulogu u odgovoru na krizu koja je zahvatila hrvatsko gospodarstvo. Najvažnija je činjenica kako su podupirale sve sektore u gospodarstvu i odobravale im kredite unatoč velikoj neizvjesnosti i problemima s kojima su se mnogi od njih susreli. Razlog leži u mjerama Vlade i HNB-a koje su se odnosile na moratorije kredita i regulacije zajmova, čime su banke bile pogurnute podupirati fizičke i pravne osobe. Na taj način uspješno su bile zadovoljene likvidnosne potrebe stanovništva, ali i poduzeća u različitim granama. Uzimajući u obzir sve navedeno, vidljivo je kako je u korona-krizi za poslovanje banaka vrijedilo povećanje odobrenih kredita za većinu sektora, ali s druge strane se kreditni rizik nije značajnije mijenjao kroz cijelu godinu, iako je situacija tijekom godine bila izrazito izazovna i neizvjesna. Promatrajući kvalitetu kredita učinak krize je dvojak iz razloga što u određenim segmentima loši krediti opadaju, dok je u drugim vidljiv njihov rast. Promatrajući sektore vidljiv je nastavak pada neprihodujućih kredita, osim sektora stanovništva koji stagnira. Međutim, sagledavajući vrste kredita uočljiv je rast udjela loših kredita u segmentu stambenih kredita i krajem 2020. je iznosio 4,17%. Još veći porast zamjetan je u segmentu gotovinskih kredita gdje je udio loših na kraju godine iznosio preko 8%. No obzirom koliko je korona-kriza nepredvidiva, tek preostaje vidjeti njen utjecaj na sve ključne pokazatelje bankarskog poslovanja u aspektu kreditiranja i kreditnog rizika.

LITERATURA

1. CFI (n.d.): Herfindahl-Hirschman Index (HHI): How to assess the degree of market concentration in an industry, [Internet], dostupno na: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/finance/herfindahl-hirschman-index-hhi/>, [30.7.2021.]
2. Ćurak, M., (2021.): Tržište kapitala. Tržište obveznica, Ekonomski fakultet Split, nastavni materijal za kolegij Financijske institucije i tržišta za akad. god. 2020./2021.
3. Dumančić, L. R., Bogdan, Ž., & Krištić, I. R. (2020). Utjecaj COVID-19 krize na hrvatsko gospodarstvo. Tradicionalni skup Hrvatskog društva ekonomista u Opatiji-objavljena poglavlja, 28, str. 121-163.
4. ECB (2021.): Ukratko o protekloj godini, [Internet], dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.hr.html#toc3>, [28.6.2021.]
5. Europska središnja banka (2021): Nadzor banaka ESB-a: Procjena rizika i ranjivosti za 2021., [Internet], dostupno na: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/ra/html/ssm.ra2021~edbbea1f8f.hr.html#toc1>, [20.5.2021.]
6. Filipović I., Šodan S., Filipović M., (2020), Računovodstvo financijskih institucija, Ekonomski fakultet Split, skripta za kolegij Računovodstvo financijskih institucija za akad. god. 2020./2021.
7. Gregurek, M., Vidaković, N. (2011). Bankarsko poslovanje, RRiF plus, Zagreb
8. Greuning, H., Brajović Bratanović, S. (2006.) Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: Pristupi za ocjenu organizacije upravljanja rizicima i izloženosti financijskom riziku, Zagreb: Mate
9. HNB (2012.): Bilten o bankama, godina 12, broj 24, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121696/hbilten-o-bankama-24.pdf/8b9315e2-c425-4cdc-9882-035aa41f1391>, [28.6.2021.]
10. HNB (2018): Bilten o bankama, godina 18, broj 31, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2561265/hbilten-o-bankama-31.pdf/88d38df4-d5f2-46a4-85b1-140d1e7710a7>, [28.4.2021]
11. HNB (2019): Bilten o bankama, godina 19, broj 32, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/2868711/hbilten-o-bankama-32.pdf/c1d882fe-aeb2-38e6-6484-5212bb9dca93>, [28.4.2021]

12. HNB (2020): Financijska stabilnost, godina 12, broj 21, [Internet] dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/3393533/h-fs-21.pdf/c28f38eb-4789-ce51-bb7a-e95144e00187>, [28.6.2021.]
13. HNB (2021.): Kreditne institucije, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija>, [15.5.2021.]
14. HNB (2017.): Odluka o upravljanju rizicima, [Internet], dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203, [29.4.2021.]
15. HNB (2020.): Pokazatelji poslovanja banaka za prvih devet mjeseci 2020, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/pokazatelji-poslovanja-banaka-za-prvih-devet-mjeseci-2020>, [22.5.2021.]
16. HNB (2021): Tablica SV7 Regulatorni kapital i izloženost rizicima, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>, [15.5.2021.]
17. HNB (2021): Tablica SV3 Kvaliteta kredita kreditnih institucija, [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>, [15.5.2021.]
18. HNB (2021.): Ukupna dobit banaka u 2020. manja za 53,1 posto u odnosu na 2019., [Internet], dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/ukupna-dobit-banaka-u-2020-manja-za-53-1-posto-u-odnosu-na-2019>, [28.4.2021.]
19. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, (2021.): Banka, [Internet], dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5713>, [25.7.2021.]
20. Hrvatska udruga banaka (2020): Banke u Hrvatskoj unatoč pandemiji zadržavaju kreditnu aktivnost, (Internet), dostupno na: <https://www.hub.hr/sites/default/files/inline-files/HUB%20Pregled%203-2020.pdf>, [22.5.2021.]
21. Hrvatska udruga banaka (n.d.): O bankarstvu u RH, [Internet], dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/o-bankarstvu-u-rh>, [29.4.2021.]
22. Hrvatska udruga banaka (2020): Pad dobiti i rast kredita u prvim mjesecima 2020., [Internet], dostupno na: <https://www.hub.hr/sites/default/files/inline-files/HUB%20Pregled%202-2020.pdf>, [22.5.2021.]
23. Hrvatska udruga banaka (2020): Rast kredita i rast omjera kapitala usprkos padu neto ukupnog prihoda za 8,5% i dobiti za 44%, [Internet], dostupno na:

- https://www.hub.hr/sites/default/files/inline-files/HUB_Pregled_4_2020_0.pdf, [22.5.2021.]
24. Hrvatska udruga banaka (2021): Nastavak smanjenja dobiti banaka uz rast kredita, [Internet], dostupno na: https://www.hub.hr/sites/default/files/inline-files/HUB_Pregled_1_2021.pdf, [22.5.2021.]
25. HUB_pregled_2/2020. (2020): Pad dobiti i rast kredita banaka u prvim mjesecima 2020. [Internet] dostupno na: <https://www.hub.hr/index.php/hr/hub-pregled-22020-pad-dobiti-i-rast-kredita-banaka-u-prvim-mjesecima-2020>, [25.6.2021]
26. HUB_pregled_3/2020. (2020): Banke u Hrvatskoj unatoč pandemiji zadržavaju kreditnu aktivnost. [Internet] dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/hub-pregled-32020-banke-u-hrvatskoj-unatoc-pandemiji-zadrzavaju-kreditnu-aktivnost>, [25.6.2021]
27. HUB_Pregled_4_2020. (2020): Rast kredita i rast omjera kapitala usprkos padu neto ukupnog prihoda za 8,5% i dobiti za 44%, [Internet] dostupno na: <https://www.hub.hr/index.php/hr/hub-pregled-42020-rast-kredita-i-rast-omjera-kapitala-usprkos-padu-neto-ukupnog-prihoda-za-85-i>, [25.6.2021.]
28. HUB_pregled_1/2021. (2021): Nastavak smanjenja dobiti banaka uz rast kredita, [Internet] dostupno na: <https://www.hub.hr/hr/hub-pregled-12021-nastavak-smanjenja-dobiti-banaka-uz-rast-kredita>, [25.6.2021.]
29. Kukuljan, V. (2010). Uporaba Credit scoring metodologije u domaćim bankama. Računovodstvo, revizija i financije, br, 11, str. 121-124.
30. Kundid Novokmet, A. (2012). Mala poduzeća, velike banke i nepremostive razlike u kreditnom odnosu: istina, mit li izazov, Ekonomski fakultet Split. Split
31. Narodne novine (2020): Zakon o kreditnim institucijama, NN 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20, 146/2020, na snazi od 29.12. 2020., Narodne novine d.d., Zagreb
32. Orlović Z. (2018): Ulazak Hrvatske u Ekonomsku i monetarnu uniju, [Internet] dostupno na: <http://finance.hr/ulazak-hrvatske-ekonomsku-monetarnu-uniju/>, [28.6.2021]
33. Rose, P. S. (2003) Menadžment komercijalnih banaka, MATE, Zagreb (poglavlje 16) u Kundid Novokmet A. 5. predavanje: Upravljanje kreditnim rizikom (I): identifikacija i mjerenje rizika, Ekonomski fakultet Split, nastavni materijali za kolegij Bankovni menadžment 2020/2021

POPIS SLIKA I TABLICA

Slika 1: Podjela bankovnih rizika.....	3
Slika 2: Broj banaka i Herfindhal-Hirschmanov indeks (HHI) za imovinu banaka	10
Slika 3: Ključni pokazatelji poslovanja banaka na dan 31. prosinca 2018.	12
Slika 4: Odobreni krediti po sektorima	17
Slika 5: Regulatorni kapital hrvatskih banaka.....	18
Slika 6: Značajne vrste kredita	18
Slika 7: Neprihodujući krediti po sektorima	20
Tablica 1: Financijski kreditni konvenanti.....	6
Tablica 2: Udio loših kredita po vrstama kredita	19

SAŽETAK

Bankarski sektor odigrao je vrlo važnu ulogu u održavanju likvidnosti cjelokupnog gospodarstva Hrvatske tijekom korona-krize. Gospodarstvo se nalazilo u teškoj situaciji zbog obustave poslovanja velike većine djelatnosti, a samim time su i prihodi smanjeni za poslovne subjekte, kao i za pojedince. Banke su kroz odobravanje kredita uspjele održati stabilnost gospodarstva. Istovremeno, kreditni rizik zadržan je pod kontrolom te se nalazi na sličnim ili čak nižim razinama nego li u prethodnoj godini.

Ključne riječi: korona-kriza, kreditni rizik, bankarski sektor.

SUMMARY

Banking sector played a very important role in maintaining the liquidity of the entire Croatian economy during the coronavirus crisis. The economy was in a difficult situation due to the suspension of most activities, and revenues were reduced for businesses, as well as for individuals. Banks have managed to maintain the stability of the economy by approving loans. At the same time, credit risk has been kept under control and at similar or even lower levels than in the previous year.

Key words: the coronavirus crisis, credit risk, banking sector.